

**COMMON CURRENCIES OF THE AUSTRO
HUNGARIAN MONARCHY 1759-1918**

(Suite)

a) KREISKOMMANDO CETINJE :

1914.VII.25. STATE NOTE. First issue on thick brownish paper.

387	5	Perper	—	6	389	20	Perper	—	7
388	10	"	—	7	390	50	"	—	8
			391	100	Perper	—	9		

1914.VII.25. STATE NOTE. Second issue on thin white paper.

392	1	Perper	—	6	395	10	Perper	—	7
393	2	"	—	6	396	20	"	—	7
394	5	"	—	6	397	50	"	—	8
			398	100	Perper	—	9		

b) KREISKOMMANDO IPEK :

1914.VII.25. STATE NOTE. First issue on thick brownish paper.

399	5	Perper	—	6	401	20	Perper	—	7
400	10	"	—	7	402	50	"	—	8
			403	100	Perper	—	9		

1914.VII.25. STATE NOTE. Second issue on thin white paper.

404	1	Perper	—	6	407	10	Perper	—	7
405	2	"	—	6	408	20	"	—	7
406	5	"	—	6	409	50	"	—	8
			410	100	Perper	—	9		

c) KREISKOMMANDO KOLASIN :

1914.VII.25. STATE NOTE. First issue on thick brownish paper.

411	5	Perper	—	6	413	20	Perper	—	7
412	10	"	—	7	414	50	"	—	8
			415	100	Perper	—	9		

1914.VII.25. STATE NOTE. Second issue on thin white paper.

416	1	Perper	—	6	419	10	Perper	—	7
417	2	"	—	6	420	20	"	—	7
418	5	"	—	6	421	50	"	—	8
			422	100	Perper	—	9		

d) KREISKOMMANDO NIKSIC :

1914.VII.25. STATE NOTE. First issue on thick brownish paper.

423	5	Perper	—	6	425	20	Perper	—	7
424	10	"	—	7	426	50	"	—	8
			427	100	Perper	—	9		

1914.VII.25. STATE NOTE. Second issue on thin white paper.

428	1	Perper	—	6	431	20	Perper	—	7
429	2	"	—	6	432	20	"	—	7
430	5	"	—	6	433	50	"	—	8
		434	100	Perper	—	9			

e) KREISKOMMANDO PLEVLJE :

1914.VII.25. STATE NOTE. First issue on thick brownish paper.

435	5	Perper	—	6	437	20	Perper	—	7
436	10	"	—	7	438	50	"	—	8
		439	100	Perper	—	9			

1914.VII.25. STATE NOTE. Second issue on thin white paper.

440	1	Perper	—	6	443	10	Perper	—	7
441	2	"	—	6	444	20	"	—	7
442	5	"	—	6	445	50	"	—	8
		446	100	Perper	—	9			

f) KREISKOMMANDO PODGORICA :

1914.VII.25. STATE NOTE. First issue on thick brownish paper.

447	5	Perper	—	6	449	20	Perper	—	7
448	10	"	—	7	450	50	"	—	8
		451	100	Perper	—	9			

1914.VII.25. STATE NOTE. Second issue on thin white paper

452	1	Perper	—	6	455	10	Perper	—	7
453	2	"	—	6	456	20	"	—	7
454	5	"	—	6	457	50	"	88	8
		458	100	Perper	—	9			

g) KREISKOMMANDO STARIBAR :

1914.VII.25. STATE NOTE. First issue on thick brownish paper.

459	5	Perper	—	6	461	20	Perper	—	7
460	10	"	—	7	462	50	"	—	8
		463	100	Perper	—	9			

1914.VII.25. STATE NOTE. Second issue on thin white paper.

464	1	Perper	—	6	467	10	Perper	—	7
465	2	"	—	6	468	20	"	—	7
466	5	"	—	6	469	50	"	—	8
		470	100	Perper	—	9			

(Not all seals are the same according to letters. Known are the followings : 1) the text is in capitals, the town's name is in broad letters ; 2) the text is in capital and small letters, the town's name is narrow. Both varieties exist in the seals of Cetinje, Nikdsic, Podgorica and Staribar. Both varieties are rarely found on the same note(!). Mr. Ouchkoff, Paris, has such specimens on 1 and 20 Perper notes with seal of Cetinje.)

1917.VI.1. K.u.K. MILITÄRVERWALTUNG IN MONTENEGRO (Imperial and Royal Military Government in Montenegro).

471	10	Perper	—	7
-----	----	--------	---	---

1917.VII.5. K.u.K. MILITÄRVERWALTUNG IN MONTENEGRO (Imperial and Royal Military Government in Montenegro).

472	1	Perper	—	7	473	2	Perper	—	7
				474	5	Perper	—	7	

A suiore

M. KUPA

✓ L'ATELIER MONETAIRE DE MONS.

(suite)

Voici la liste des monnaies fabriquées par Simon de Malines :

1. Double pièce de 16 patards. 9 deniers d'argent fin en aloi et de 8 pièces et 1/32 de taille au marc de Troyes.

On employa à cette fabrication 561 marcs 7 onces d'alliage ; en déduisant les cisailles et aussi 2 marcs pour faire les essais, on peut admettre qu'il entra dans la circulation environ 4347 de ces daldres.

Ils avaient cours pour 32 patards, valeur élevée par la tolérance, du 11 novembre 1577, à 36 patards ; et par celle du 20 septembre 1581, à 37 patards.

2. Pièce de 16 patards. 9 deniers argent fin en aloi et 16 pièces 1/16 de taille au marc de Troyes.

Il en fut émis 98005 ou 98006. Ces demi-daldres avaient cours pour 16, puis pour 18, et enfin pour 18½ patards.

3. Pièce de 8 patards, ou quart de daldre. 9 deniers argent fin en aloi et de 32 pièces et 1/8 de taille au marc de Troyes.

Il en fut frappé pour 365 marcs, 5 onces, 10 esterlins, l'on obtint ainsi 11119 pièces de ce genre. Leur cours varia de 8 patards à 9 patards et à 9 patards 12 mites, d'après les tolérances citées plus haut.

4. Patard. 4 deniers d'argent fin et à 115 pièces de taille au marc de Troyes. Matière employée. 2675 marcs 4 onces ; il reste comme produit de la fabrication 295905 sols ou patards.

Ces quatre pièces sont les seules qui aient été frappées par les Etats de Hainaut. Il convient, écrit de WITTE, de supprimer de la liste les numéros 168, 173, 174, 176, 177, 178, 179, dont les dessins avaient été composés par CHALON, d'après des espèces similaires battues pour d'autres provinces des Bays-Bas.

Simon de Malines ne tarda pas à s'apercevoir qu'il s'était fait illusion sur les profits à retirer de l'exploitation d'un atelier monétaire à Mons.

Dès les premiers mois de 1578, il adresse au gouvernement une supplique remontant : « comme il auroit trouvé par expérience que la dicte ville de Mons n'estre marchande ny assise en lieu passager comme est bien celle de Tournay ». En conséquence, il demande l'autorisation

d'aller installer sa forge, à ses propres frais, à Tournai, à condition que la ferme de la Monnaie de Tournai lui soit accordée pour un terme de 12 ans consécutifs.

L'archiduc Mathias, gouverneur des Pays-Bas, admit la demande de Simon de Malines. Par lettres données à Anvers le 26 août 1578, il le nomme maître particulier de la Monnaie de Sa Majesté et l'établit à Tournai, pour un terme de 12 ans.

Le 10 octobre suivant, Simon de Malines prête serment à Tournai.

A la veille même du jour où Simon de Malines obtenait la direction de l'atelier de Tournai, les députés des Etats de Hainaut, en séance du 25 août, prenaient connaissance de sa déclaration « qu'il ne peut forger monnaie s'il n'est requis par les Estatz generaux et Finances ». Ils décidaient aussitôt « d'escripre aux Estatz generaux et aux Finances la grande nécessité qu'il y a de menue monnaie, priant vouloir donner sur ce ordre et provision ».

La lettre des députés arrivait tardivement, puisque la nomination de Simon de Malines à Tournai est datée du lendemain. C'est donc à leur insu que le maître de la monnaie avait sollicité son départ ; les députés hennuyers venaient contredire ses affirmations et se plaindre de la pénurie de numéraire.

La Monnaie de Mons fut momentanément fermée, mais le personnel ne fut pas congédié.

A suivre

F. BAILLION

TUNISIE

Réforme monétaire Loi des 17 et 21 Octobre 1958.

A partir du 1er Novembre 1958, l'unité monétaire de la Tunisie sera le DÎNAR, représenté par la lettre D. —

Le Dinar se divise en 1000 francs tunisiens, représentés par le signe F, ou millimes représentés par la lettre M. —

Ainsi le Dinar et le franc tunisien tout en restant rattachés à la « zone franc » remplacent le franc français métropolitain.

A partir du 1er Novembre 1958, toutes les obligations devront être libellées en Dinars : feuilles de paie, factures, reçus, chèques etc. . . .

Pour l'écriture des chiffres il suffira de mettre une virgule surmontée de la lettre D à la place du point usuel séparant la tranche des milles. Exemple : 100.150 francs s'écriront 100 D, 150 ou 100 Dinars, cent cinquante francs tunisiens, ou millimes.

Le Capital de la Banque de Tunisie est fixé à 1.200.000 Dinars.

A dater du 22 février 1959, les billets émis par la Banque de l'Algérie et par la Banque de l'Algérie et de la Tunisie, cesseront totalement d'avoir cours. Les billets émis sont de ½ Dinar, 1 et 5 Dinars.

1 Dinar = 10 dirham = 1.000 millimes = 1.175,49 F. Français.

P. DUGENDRE

BULLETIN ADMINISTRATIF

QUELQUES RESULTATS D'UNE GRANDE VENTE

La firme Hans SCHULMAN de New York a eu la grande bonté de nous envoyer quelques résultats de la vente exceptionnelle qui s'est déroulée à New York, au Waldorf-Astoria les 3 et 4 avril dernier.

Qu'il nous suffise de dire que plus de 250 collectionneurs étaient dans la salle et que plus de 1000 autres avaient effectué des offres écrites. A titre de renseignement, nous citons ci-dessous pour l'édification de nos membres, quelques uns des prix records atteints au cours de ces enchères.

Lot nos.

11	Syracuse. Dekadrachm	8 675.00
204	Eritrea. Tallero 1918	70.00
238	Guatemala. Quetzal	75.00
336	Morocco 10 ounces 1880	100.00
434	Sierra Leone dollar	65.00
440	Segovia 8 resles 1624	275.00
600	Italy 40 lire 1804 in bronze	75.00
601	» 20 lire 1804 in pewter	65.00
610	» 10 cent 1908 pattern	125.00
748	Large silver medal on defeat of Turks	450.00
768	Lobkowitz Taler	85.00
782	Nordhausen Taler 1660	75.00
834	Bresian. Octogonal double taler 1639	97.50
1676	Afghanistan 5 Amani	340.00
1769	100 francs Belgium 1912 French Inscr.	1650.00
1770	100 francs Belgium 1912 Dutch Inscr.	1900.00
1823	China. Shantung \$ 10 1926	300.00
2015	Germany 3 mark gold set	750.00
2067	Geo. I. 5 guineas 1720	420.00
2084	Set of 2, 1, ½ £ 1825	825.00
2087	£ 5 1839 Una & Lion	800.00
2122	Edward VIII gold piece	400.00
2129	Greece 100 drachma 1876 proof	1100.00
2163	William IV Double mohur 1835	320.00
2204/5	Japan 2 large obans	1300.0
2217	Japan Meiji era Set of 20, 10, 5, 2, 1 Yen 1877	775.00
2324	Korea 20 won	560.00
2264	Oaxaca 60 pesos	1250.00
2272	Montenegro 100 piastres 1910	420.00
2399	Russia 37½ roubles 1902	1800.00
2365	Poland 5 zloty Krolowa in gold	465.00

2404	Saar 10, 20, 30 ducats	475.00
2413	Siam Double tical in gold	950.00
2496	Travancore 1 and ½ sovereign 1881	400.00
2541	Platinum 12, 6, 3 roubles.	1050.00
2542	Platinum 8 Scudos 1788	300.00
2556	Order of the White Eagle	490.00

US rarities

868	Large cent 1794	400.00
971	Gobrecht dollar 1836	350.00
1030	5 cent copper pattern	350.00
1166	Birch cent	4200.00
1167	Disme 1792	385.00
1169	1792 Half dollar in copper	500.00
1191	Continental dollar	360.00
1411	1866 5 cent	250.00
1422	1877 5 cent	270.00
1429	Liberty nickel set	760.00
1524	Half dime 1794	300.00
1546	Half dime 1796	280.00
1556	1838 O Liberty seated 10 cents	325.00
1559	1859 Dime	1325.00
1620	1796 25 cents	625.00
1646	1878 S 25 cents	455.00
1662	1891 O 25 cents	260.00

AVIS AUX DIRIGEANTS DE SECTIONS

Nous tenons à rappeler à MM. les Dirigeants de Sections que nous nous permettons d'insister pour qu'ils nous fassent parvenir les procès-verbaux de leurs réunions. Par la création du nouveau bulletin administratif, il nous sera possible d'insérer tous les procès-verbaux qui nous parviendront.

Nous leur demandons aussi avec insistance de bien vouloir mentionner le nom des membres présents à ces réunions. Cette nomenclature ne peut être que profitable à la section et donnera aux absents une idée exacte de l'activité qui règne dans leur ville.

Les procès-verbaux en langue néerlandaise doivent être envoyés à Monsieur J. MERTENS, 255/21, Boomssteenweg à Anvers, tandis que les procès-verbaux des sections de langue française (et nous pensons ici particulièrement aux sections de Bruxelles et Charleroi dont nous connaissons l'intense activité) doivent être envoyés à Monsieur R. DE MARTELAERE, 314, avenue Gitschotel à Borgerhout.

LA RÉDACTION

ASSEMBLEE EXTRAORDINAIRE DE GAND

Notre Assemblée consacrée principalement à l'élection du nouveau Bureau aura lieu à Gand le samedi 26 septembre à 15.30 heures.

ADMINISTRATIEVE MEDEDELINGEN

LE COIN DU COLLECTIONNEUR

HET HOEKJE VAN DE VERZAMELAAR

Monsieur M. Nuytens, 37, Boomforeeststraat, Izegem (België).

« Wie kan ter lezing bezorgen : Monnaies coupées, door J. A. Blanchet. Laat voorwaarden kennen. »

Monsieur L. J. Moens, B.P. 1749, Elizabethville (Congo Belge).

« Recherche écus scandinaves et thalers allemands de tous les duchés. Faire offre, liste prix. »

Possède 20 écus de 50 francs Congo Belge 1944 à échanger. »

De Heer Paul Elens, Dorpstraat 107, Koersel (Limburg) België.

« Heb een 20-tal lokale biljetten van Koersel (14-18) van 5 en 1 fr. Zo U me belgische biljetten zendt, zend ik er evenveel terug van Koersel in dezelfde staat. »

De Heer M. Nuytens, 37, Boomforeeststraat, Izegem (Belgique).

« Mocht U valse munten of spotmunten bezitten uit de periode der Oostenrijkse Nederlanden, t.t.z. van Maria-Theresia tot Frans II, vooral met het oog op de Brabantse Omwenteling van 1790, stuur mij uw voorwaarden voor ruil of verkoop. »

Monsieur L. J. Moens, B.P. 1749, Elizabethville (Congo Belge).

« Je recherche : Listes-prix pour thalers et double thalers, ainsi que pour couronnes de Suède, de Norvège et Danemark. »

Liste-prix pour Turquie actuelle, Russie, Angleterre, Canada de 1800 à nos jours.

Possède écus de 50 francs du Congo Belge 1944 pour échange. »

De Heer Paul van Steirteghem, Kerkstraat 61, St. Gillis-Waas (België).

« Zoekt proef (essais) te kopen van 2 centimenstuk in wit metaal (nickel) uit de jaren 1890—1900 alsook zilveren Leeuw 1790 van de Unie der Belg. Staten. Liefst schone stukken. »

AVIS AUX COLLECTIONNEURS

Par suite du changement opéré dans le bulletin administratif, nous attirons l'attention de tous nos membres qui désireraient insérer une annonce d'échange dans nos colonnes, qu'ils doivent adresser ces annonces au secrétariat-général, 314, avenue Gitschotel à Borgerhout et non plus à Monsieur Van Roosbroeck qui ne s'occupe plus que de la fonction de bibliothécaire. Nous rappelons que ces annonces sont entièrement gratuites et ne sont pas limitées.

ANTWERPEN

Op de vergadering van 9 mei waren volgende leden tegenwoordig : Mej. De Soete en de Heren Bogaerts, De Baeck, De Loucker, De Ruijter, Evrard, Janssens, Morin, Pittoors, Schelles, Taelman, Theys, Van der Veken, Van Steirteghem, Vercauteren en Vossaert.

Om 3 uur 20 werd de vergadering geopend door de Heer De Baeck, voorzitter, die daarna een puike voordracht gaf over de MUNTEN VAN

VERTROUWEN, ook genaamd « Monnaies de confiance », die in het begin van de Franse Revolutie in 1790 tot en met 1803 geslagen werden om in het tekort aan pasmunt te voorzien. Deze munten konden in het begin uitgewisseld worden tegen assignaten, uitwisseling die vanzelfsprekend verviel wanneer de assignaten waardeloos werden. De bijzonderste reeks die geslagen werd was deze van Monneron frères = Parijs.

De vergadering eindigde om 4 uur 50.

A. VOSSAERT, Sekretaris.

BETALING LIDGELDEN 1959

Gelijk in elke vereniging, die aan inkomsten in hoofdzaak moet rekenen op de bijdragen van de leden, is het van het grootste belang dat de leden hun bijdrage regelmatig betalen, d.w.z. telkens bij het begin van het jaar.

Waar er door het bestuur steeds naar gestreefd wordt de jaarlijkse bijdrage zo klein mogelijk te houden en in ruil voor de betrekkelijk geringe bijdrage de leden toch een degelijk maandblad (en ook nog andere voordelen!) wil geven, menen wij in ruil voor deze prestatie van de leden te mogen verlangen dat zij hun lidgeld stipt voldoen.

Het valt ons niet aangenaam steeds opnieuw bij de achterblijvers te moeten aandringen en wij hopen daarom dat aan dit verzoek om spoedige betaling door iedereen die zich nog niet in regel stelde vlug zal voldaan worden.

Ter herinnering :

De contributie wordt per kalenderjaar geïnd en bedraagt voor onze leden in Nederland : f. 6,50 te storten op Giro 29.73.61 van Jacques Schulman, Keizersgracht, 448, Amsterdam-C. (reden der storting duidelijk op strook s.v.p.).

Onze leden in België betalen hun jaarlijkse bijdrage van F. 75,— door storting op PCR 55.43.31 van René de Martelaere, Gitschotellei, 314, Borgerhout.

Exposition à Bruxelles

Bibliothèque Royale - Cabinet des Médailles

L'ouverture de cette exposition, prévue au 19 juin 1959, a été rapportée au 21 août 1959.

Tentoonstelling te Brussel

Koninklijke Bibliotheek - Penningkabinet

De opening van deze tentoonstelling, voorzien voor 19 juni 1959, werd uitgesteld tot 21 augustus 1959.

DE MUNTINDELING IN ONZE GEWESTEN 1740—1795.

Sommige numismatische werken en katalogi geven ons een zeer beperkt beeld van de muntindeling tijdens de Oostenrijkse overheersing van onze streken. Zelden is deze opsomming zodanig opgesteld dat we er zonder moeite wegwijs in worden, zodat het ons nuttig voorkomt dit probleem even uit te diepen.

In de periode van 1740-1795 hadden de munten nog een werkelijke intrinsieke waarde waaruit dan ook de betaalmogelijkheden werden afgeleid. Deze werden dan nog dikwijls veranderd door Keizerlijke Ordonnanties voor onze gewesten, zodat er praktisch gesproken een bestendige verwarring heerste op muntgebied.

Aan de hand van volgend tabel, wil ik trachten een klein overzicht te geven van de waardeverhoudingen in die tijd. Alhoewel de gulden of florijn de officiële rekeneenheid van die tijd was, kwam die benaming bij ons niet als munt voor, behalve tijdens de Brabantse omwenteling. Hiervoor voeg ik echter een aparte tabel toe.

De tabel begint met de kleinste munt en zo hoger.

Liard of Oord ;

Dubbele Liard of dubbel Oord ;

X Liards ;

Plaket of 14 Liards ;

5 Sols of 5 Stuiverstuk was 20 Liards. De Sol was ook de Luxemburgse rekeneenheid en telde 4 Liards. Hij wordt ook Stuiver genoemd.

Escalin of Schelling, was 24 Liards of 6 Sols ;

Dubbele Schelling was 48 Liards of 12 Sols of 2 Schellingen ;

Een achtste Dukaton was 30 Liards waard ;

Een vierde Dukaton was 60 Liards ;

Een halve dukaton was 120 Liards of 5 Schellingen ;

Een Dukaton was 240 Liards of 10 Schellingen ;

Een halve Kroon was 108 Liards ;

De Kroon zelf bevatte 216 Liards of 9 Schellingen ;

Een Soeverein vertegenwoordigde 960 Liards of 4 Dukatons of 4 Kronen en 1 Schelling ;

Een dubbele Soeverein bevatte 1920 Liards of 8 Dukatons of 8 Kronen en 1 dubbele Schelling.

De Brabantse Omwenteling bracht geen vereenvoudiging van het muntwezen, integendeel. Gezien de wisselende krijgskansen, rekende men nu met de Brabantse en dan weer met de officiële Oostenrijkse koers.

Liard ;

Dubbele Liard ;

X Sol of halve Gulden was 40 Liards of 10 Sols ;

De Gulden was 80 Liards of 20 Sols ;

De Zilveren Leeuw was volgens de officiële koers 3 Gulden en volgens de Brabantse koers 3 ½ Gulden, wat overeenkomt met respectievelijk 240 of 280 Liards ;

De Gouden Leeuw deed officieel 12 Gulden of 960 Liards of 4 Zilveren Leeuwen, terwijl hij volgens de Brabantse koers 14 Gulden waard was, wat overeenstemt met 1120 Liards of 4 Zilveren Leeuwen en 2 Gulden.

We kunnen dit tabelletje best besluiten met een van harte : « Leve het decimaal stelsel ! ».

MARCEL NUYTENS - IZEGEM

EEN EN ANDER OVER MUNTTEKENS

De verschillende initialen die we op de munten ontmoeten, kunnen, in ruime zin beschouwd, groepen letters of monogrammen bevatten. Getallen komen eveneens voor. Deze initialen maken eigenlijk geen deel uit van de tekst van het geldstuk. Ze hebben nochtans een zeer belangrijke numismatische betekenis.

Sommige van die initialen of letters duiden op 'n welbepaalde uitgifte van een geldstuk. Alzo vinden we in de Griekse numismatiek voor Samos de letters A tot F; voor Thurium van A tot O en op de munten van Alexander de Grote voor Tarsos A, B en G. Veelvuldig komen deze tekens ook voor op denieren van de Romeinse republiek en daar zijn ze dikwijls vergezeld van punten.

De letters duiden dikwijls de maand aan waarin de munt werd geslagen of zijn soms het nummer van de matrijs, zoals bij sommige denieren van de Romeinse Republiek.

In de middeleeuwen maakten het groot aantal werkplaatsen, de snelle opeenvolging van de uitgiften en het hersmelten, alsook het veranderen van het gehalte het nodig, bijzondere tekens aan te wenden ten einde zowel de plaatselijke munt als de muntmeesters te herkennen, die de verschillende munten hadden uitgegeven. Dat feit mag beschouwd worden als het ontstaan van de verschillende munttekens. Deze herkennings- of herkomsttekens waren officieel voorzien en genoteerd. In andere gevallen zijn het geheime herkenningstekens, zoals er nu nog bestaan op bankbriefjes.

We zullen hier pogen de verschillende tekens van de muntwerkplaatsen te bestuderen.

In Frankrijk vindt men deze aanduidingen doorgaans op de afsnee onderaan de munt; de initialen van de muntmeesters of een door hen gekozen symbool op het einde van de tekst, die rondom bij de rand van het muntstuk is aangebracht.

Grote heeft aangetoond dat de verschillende werkplaats-« punten » « déferans » genoemd werden, en dat deze uitdrukking ontleend werd aan de astrologische terminologie.

Reeds in de oudheid treft men aanduidingen van muntateliers aan. AR voor Aradus; SI voor Sidon. Talrijke monogrammen verschijnen op de munten van de Achaïsche Liga en op de munten van Alexander de Grote.

De Romeinse afkortingen, onderaan de munten geplaatst, tijdens de regering van Gallienus (260—268) maken ons bekend met de herkomst van deze munten.

In de Constantijnse periode vinden we : PTR (Percussa Treveris = te Trier geslagen); AMB (Ambiani) duidt op de werkplaats van Amiens.

Melden we nog : C voor Constantinopolis; R voor Roma en T voor Ticinum.

Naast deze plaatsaanduidingen komen in het algemeen ook andere tekens voor, bijvoorbeeld het nummer van de werkplaats. Zo hadden de beginletters CONOB (Constantinopoli Obryzata), die op de munten van Constantinopel voorkwamen, een groot succes. Ze werden dan ook slaafs nagebootst door graveurs die er totaal de betekenis van vergeten hadden. Zo komt het dat we dat teken van zuid-Europese oorsprong terugvinden op munten van de Oost- en de Visigoten, de Bourgondiërs en de eerste Merovingische munten.

De Franse koning Theodebert (534—547) was de eerste die munten uitgaf met zijn beeltenis en naam. Op de keerzijde duiden letters of monogrammen de stad aan waar het muntatelier gelegen was : COL.V (Colonia Ubiorum) voor Keulen; TR (Treveris) voor Trier.

Onder de Merovingers kwam de naam van de vorst slechts zelden voor

op de munten. Meestal is het de naam van de muntmeester of van de plaats waar hij werkzaam was, die voorkomt. De muntmeester waarborgde door zijn naam op de muntstukken, dezes uitgifte. Onder de Merovingers tellen we niet minder dan 800 muntwerkhuizen in Gallië en 1200 namen van muntmeesters!

Acht plaatsen betreffende de Nederlanden : Anderpus (Antwerpen), Trecto Fit (Maastricht), Choae Fit (Huy), Deonant (Dinant), Namvco (Namur), Dorestat (Duurstede bij Nijmegen), Curtrariu (Kortrijk) en Tornaco (Tournai).

Vanaf Pepijn de Korte dragen ook de Carolingische munten de namen van de werkplaatsen, en dit tot het einde van dit geslacht. Als namen komen voor : Dinant, Namur, Huy, Liège, Visé en Maastricht. Onder Karel de Kale ook Brugge, Gent, Nijvel, Kassel en Kortrijk. Soms duidt de naam van een heilige de naam aan van de plaats waar de munten geslagen werden zoals : SCS SERVATIUS voor Maastricht, SCS DOMITIANUS voor Huy.

Op te merken is dat bij de Merovingers en Carolingers de naam van de muntwerkplaats bijna steeds voluit werd geschreven. Ook in de Middeleeuwen ontmoet men veel stukken waarbij de naam van de muntplaats onverkort werd geschreven. Citeren bijvoorbeeld : moneta Gandensis, Alostensis, Antwerp, Lovaniensis, Bruxellensis, Namurensis, Villensis, Meraud.

De centralisatie van de macht bracht als onmiddellijk gevolg een vermindering van de muntwerkplaatsen met zich. Ze werden uiteindelijk in enkele bestendige lokaliteiten geïnstalleerd en slechts daar mocht nog aangemunt worden. In de XVe eeuw vervangen de munttekens de voluit geschreven namen.

Munttekens zijn steeds van kleine afmetingen. In het algemeen staan ze bij het begin of het einde van de legende, soms vindt men ze onder het borstbeeld of het wapenschild ofwel in het midden van het kruis op de keerzijde. Men vindt ze soms ook onder een bepaalde letter van de legende. Men noemt ze dan « geheim punt ».

Dit geheim punt ter aanduiding van de muntwerkplaats werd in Frankrijk ingevoerd onder Karel VI in 1389 voor twintig ateliers. Al die werkplaatsen stonden vermeld op een officiële lijst met een volgnummer. Het geheim punt werd onder de letter geplaatst overeenstemmend met het nummer van de werkplaats. Deze vorm van muntteken werd in België zelden gebruikt.

Filips de Goede liet in 1433 gouden « Pieter's » slaan te Zevenberg in Noord-Brabant. De legende van deze stukken eindigde op een Z : dit is het oudste muntteken van een Brabants muntwerkhuys. Bij andere munten van deze prins eindigt de legende op een vuurrijzer, doch, dit is geen muntteken : men vindt het op de munten uitgegeven te Mechelen en Leuven.

Karel de Stoute dekreette, bij Ordonnantie van 27 oktober 1474, dat de nieuwe geldstukken van een bijzonder teken moesten voorzien worden opdat eenieder zou weten waar deze munten geslagen waren. Op de gouden Sint Andries-florijn, op de halve florijn, op het zilveren enkel en dubbel vuurrijzer verschijnt voor de eerste maal de afgehakte hand van de legendarische reus Druoon Antigoon als muntteken van de Antwerpse munt. Er waren voor Antwerpen evenwel nog andere munttekens in gebruik genomen. Zo heeft een gouden florijn van Maria van Boergondië, geslagen tussen 1478 en 1481 te Antwerpen, een kleine leeuw als muntteken. Een variant van dezelfde munt en zekere zilveren munten zijn gemerkt met een toren. In 1580 wordt de hand definitief als muntteken voor Antwerpen aangenomen. Oorspronkelijk waren de afgebeelde handen uitsluitend rechterhanden. Onder Karel V vindt men een linker hand. Vervolgens zijn de rechterhanden in de meerderheid.

Tijdens de minderjarigheid van Philips de Schone slaat men te Antwerpen enkele stukken die een letter A als muntteken dragen. Deze letter is dan geplaatst in het midden van het kruis van de keerzijde. Een reeks munten uitgegeven tijdens de meerderjarigheid van Filips de Schone hebben een kruipende leeuw als muntteken. Het staat dan ofwel bij het begin van de tekst of op het midden van het kruis op de keerzijde. Deze stukken komen alle van de Antwerpse munt. Enkele dragen zelfs én de hand én de leeuw. Deze leeuw vindt men ook op stukken geslagen tijdens de minderjarigheid van Karel V.

Vanaf 1580 tot het sluiten van de Antwerpse munt in 1782, zal de hand het muntteken blijven.

Leuven was maar weinig actief als muntplaats in de tijd dat de munttekens opgang maakten. De munten in deze stad geslagen herkent men aan een klein wapenschildje in het midden van de keerzijde.

Voor Mechelen zien we een schildje met drie « palen » op de dubbele denier en de denier geslagen tijdens de onregelmatigheden van de minderjarigheid van Filips de Schone.

Het eerste muntteken door Brussel aangenomen is een B geplaatst op het schild van de aartsengel Michael of op het midden van de keerzijde op de enkele en dubbele denieren van deze stad in 1488, tijdens de opstand tegen Maximiliaan.

Het was slechts op 24 oktober 1576 dat de Brusselse munt heropende en wel tot 25 januari 1577, onder Filips II. Men sloeg er dan voorlopig met geleende matrijzen van de Antwerpse en Brugse munt, nadat in het veld van deze matrijzen een hoofdletter B was ingestempeld. De letter B werd eveneens gebruikt op de munten van de Brabantse Staten in opstand tegen de koning van Spanje en geslagen in 1577. We vinden hetzelfde muntteken op de dubbele gouden Albertus en op de halve zilveren florijn uitgegeven in het begin van de regering der Aartsherlogen. De aanmuntung geschiedde van 15 januari tot 25 maart 1601.

Het werkhuis van Brussel heropent in 1612 en neemt als muntteken het zogenaamde « engelenkopje » in vooraanzicht met daarboven een kruisje. Het is de beeltenis van Sint Michiel, patroon van Brussel. Enkele jaren later verdwijnt het kruisje. Onder Filips IV en Karel II vindt men het nog zelden. De laatste munt waar het op voorkomt is het oordje van Karel VI.

De gemeentemunt van 's Hertogenbos, geslagen in 1579, had een bebladerde tak als muntteken. In 1580 stond Alexander Farnèse toe in deze stad een munt op te richten als beloning zich van de opstandige staten te hebben losgemaakt en zich onderworpen te hebben aan zijn gezag. Vanaf 1581 komt dit muntwerkhuis in gebruik en slaat munt in de drie metalen. Deze munt heeft een boompje als muntteken waarvan de vorm zich wijzigt naargelang de tijd. 's Hertogenbos slaat munten voor onze soevereinen tot 16 november 1624.

De gouden florijn van Filips, geslagen te Maastricht vanaf 1503, draagt een ster op het einde van de tekst en hetzelfde teken staat in het midden van de keerzijde.

« Het is de eerste maal » zegt Alphonse de Witte, « dat de ster met zes punten van het Maastrichts stadswapen als muntteken verschijnt voor het Brabants muntatelier « het Vroenhof » aldaar. » Graaf Visart de Bocarmé laat hierop terecht opmerken, dat het wapen van de stad Maastricht een ster met vijf punten toont.

We vinden dat muntteken ook op de halve gouden reaal uitgegeven op het Vroenhof vanaf 1520 en op de stukken aldaar geslagen tot de sluiting van de munt in 1632.

(Wordt vervolgd)

F. BAILLION, conservator.
(Nederlandse bewerking door
E. P. J. PITTOORS)